

Svećenik Strossmayerova vremena

DRAGO ILIČIĆ*

UDK 254.1:262.12
Strossmayer, J.J.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno:
01. ožujka 2010.

Sažetak: Gotovo svaki izobraženi laik u Hrvatskoj, ili čak i šire, ima spoznaju o Strossmayeru kao o meceni, političaru, govorniku i prosujetitelju. Svaki pak klerik u Hrvatskoj pozna pod istim tim vidom Strossmayera, a poneki čak pamte njegovu osobu, kao iznimno aktivnu na Prvom vatikanskom saboru. Svi oni, i laici i klerici, znaju da je Strossmayer bio i biskup, ali upravo tu njegovu službu kao da sustavno, u govorima ili u pisanim raspravama, pomalo stavljaju u drugi plan. Cilj je ovoga rada približiti Strossmayera kao biskupa kroz njegov pisani vid komunikacije sa svećenstvom. Pisana riječ prezentirana je u pojedinim temama kao razmišljanja, pozivi, poticaji i odredbe biskupijskom svećenstvu putem okružnica i poslanica. Redovito i opširno pisao ih je u vrijeme korizme, a onda i u pojedinim prigodama, bilo nakon kanonskih vizitacija, pojave nekog problema ili aktualne teme. Ovaj rad prvotno želi promatrati Strossmayerovu biskupsku službu u odnosu prema svećenicima, s kojima je često i dobro komunicirao te se trudio na razne načine podići intelektualno-duhovnu razinu biskupijskog svećenstva. Analizom određenih tema, vezanih uz svećenike, unutar okružnica i poslanica možemo jasno iščitati koji su, prema Strossmayeru, kriteriji da bi se svećenik uistinu mogao zvati svećenikom. Ti kriteriji bi u mnogome mogli i trebali važiti i danas. Stoga, tijekom proslave Svećeničke godine ovaj rad želi ukazati na važnost svećeničkog zvanja i potrebe trajne skrbi za njegovu kvalitetu, a kao podloga služi Strossmayerova skrb oko toga.

Ključne riječi: biskup Strossmayer, svećenici, okružnice, poslanice, učenje, duhovnost

Uvod

Proglasom pape Benedikta XVI. od 19. lipnja 2009. do 19. lipnja 2010. godine traje Svećenička godina. U Republici

* Dr. sc. Drago Iličić,
ravnatelj Osnovne škole
Antun Gustav Matoš u
Vinkovcima, Ohridska 21,
32100 Vinkovci, Hrvatska,
drago.ilicic@skole.hr

su Hrvatskoj svećenici stoljećima prisutno zvanje. Javnost o njima često govori, a u crkvenim se krugovima neprestano nastoji odgojno-obrazovnom dimenzijom učiniti ga dorašlim mnogostrukim zadaćama koje proizlaze iz same naravi svetoga reda, ali i iz potreba i očekivanja suvremenoga svijeta. Prigoda je to da se malo osvrnemo unatrag i vidimo kako je biskup Strossmayer pisanom riječi ocrtao lik i djelo svećenika svojega vremena. Biskup Josip Juraj Strossmayer¹ u svojih je 55 godina biskupovanja često pisao o svećenicima i svećeničkom zvanju. U ovomu radu pratimo njegovo pisanje u okružnicama i poslanicama.

Da bismo dobili jasniju sliku o vremenu i prostoru u kojem se nalazio Strossmayer i svećenici o kojima piše, osvrnut ćemo se na tadašnje prilike. Situaciju koju je zatekao biskup Strossmayer možemo opisati kao zamršenu. Đakovačka je biskupija bila politički i crkveno u nezavidnu položaju.² Do 1881. Đakovačka je biskupija jednim dijelom u sklopu Vojne krajine, a drugim dijelom pripada Banskoj Hrvatskoj. Imenovanje biskupa u Đakovu bilo je pridržano austrijskom caru, pa je tako i Strossmayera papa Pio IX. imenovao za biskupa na poticaj cara Franje Josipa I. Hijerarhijski gledano sve do 1852. godine biskupije u Hrvatskoj i Slavoniji bile su ovisne o Kaločkoj nadbiskupiji. Kada je 1852. osnovana zagrebačka metropolija, Đakovačka biskupija ulazi pod zagrebačku upravu. U Strossmayerovo vrijeme katedrale, koju je sagradio biskup Patačić, bila je u lošem stanju. Postojalo je veliko Biskupijsko sjemenište, ali je nedostajalo malo sjemenište. Broj vjernika varirao je, s tendencijom blagog porasta. Katolički živalj bio je u većini, ali bilo je i Židova, grkokatolika i pravoslavnih. Materijalni položaj klera i vjernika bio je dosta poljuljan teškom ekonomskom situacijom koja je bila posljedica ratova, mentaliteta ljudi i podjele biskupije na civilni i vojnički dio.³ Ubrojimo li k tomu još i austrijski građanski zakon iz 1852. godine, koji je odisao liberalizmom i koji je stvorio nove pravne okvire i odnose, prijelaz s naturalnog gospodarstva na nove ekonomske i društvene odnose, kao i pojavu industrijalizacije i početak migracija, dobivamo jasniju sliku o zamršenosti stanja koje je Strossmayer u svojoj biskupiji zatekao ili u početcima biskupovanja doživio.

¹ Usp. *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 92 (1964.) 2, str. 32. Josip Juraj Strossmayer rođen je 4. 2. 1815. godine u Osijeku. Osnovnu školu i franjevačku gimnaziju polazio je u Osijeku. Dvije godine filozofskog studija završio je u Đakovu, a teološki studij polazio je u Pešti, gdje je 1837. postigao doktorat iz filozofije. Za svećenika je zaređen 16. 2. 1838. godine u Đakovu. Od 1838. do 1840. bio je kapelan u Petrovaradinu. Od prosinca 1840. do kolovoza 1842. godine studira teologiju u Beču kao pitomac zavoda Augustineum, gdje je 5. srpnja 1842. promoviran za doktora teologije na bečkom sveučilištu. Od 1842. do 1847. na službi je u Đakovu kao profesor biblijske teologije u biskupijskom sjemeništu. Godine 1848. ponovo odlazi u Beč gdje predaje crkveno pravo kao profesor na sveučilištu i ujedno je dvorski kapelan. Imenovan je za biskupa 18. 11. 1849., a zaređen je 8. 9. 1850. godine u Đakovu. Umro je 8. 4. 1905. u Đakovu i sahranjen je u kripti đakovačke katedrale.

² Usp. M. PELOZA, Pastoralno djelovanje biskupa Strossmayera, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 92 (1964.) 2., str. 31.-33.

³ Usp. isto, str. 51.-53.

1. Strossmayerove okružnice i poslanice

O Strossmayerovu životu i djelovanju općenito, kao i o njegovu pastoralnom djelovanju, do sada je već pisano.⁴ Ipak, sustavno nije istraženo i prikazano na jednom mjestu njegovo pastoralno djelovanje u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji vezano uz pisanu riječ. Stoga mi je bila želja istražiti upravo ovo područje. Istraživanje sam usmjerio na biskupove pastoralne okružnice i poslanice koje je on pisao i slao kako biskupijskom svećenstvu, tako i vjernicima svoje biskupije tijekom svojega polustoljetnog biskupovanja. Posljedica tog istraživanja je velik broj obrađenih tema, a ovaj rad uzima u obzir samo jednu i to onu vezanu uz svećenike Strossmayerova vremena. Zato je ovaj rad u cjelini usmjeren analiziranju Strossmayerovih važnijih pastoralnih okružnica i poslanica izvan korizmenog vremena, te svih onih koje su bile pisane u korizmeno vrijeme, a govore o svećenicima.⁵ Promatrajući okružnice i poslanice u cjelini, treba naglasiti da je to bio redoviti način i oblik pisanog komuniciranja onoga vremena. Okružnice su i danas prisutan službeni oblik kojim se biskupi obraćaju svećenicima i vjernicima svojih biskupija. Poslanice se također rabe kao način pisanog komuniciranja, ali u rjeđim slučajevima, i više su prigodnog karaktera. Biskup Strossmayer služio se tim uobičajenim sredstvom komunikacije od početka svojega biskupovanja, pa sve do njegova kraja. Treba naglasiti da

⁴ Usp T. SMIČIKLAS, *Naert života i djela J. J. Strossmayera*, Tisak tvorničke tiskare, Zagreb, 1906.; A. SPILETAK, *Strossmayer i Pape*, I-IV, Đakovo, 1925.-1934.; F. ŠIŠIĆ, priredio, *Korespodencija Rački - Strossmayer*, I-IV, JAZU, Zagreb, 1928.-1931.; F. ŠIŠIĆ, priredio, *Josip Juraj Strossmayer, dokumenti i korespodencija*, I, JAZU, Zagreb, 1933.; R. WEST, *Black Lamb and Grey Falcon*, Penguin Books, New York, 1982.; R. TOLOMEO, priredila, *Korespodencija J. J. Strossmayer - C. Tondini*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.; V. KOŠČAK, *Josip Juraj Strossmayer. političar i mecena*. Revija, Izdavački centar Otvorenog sveučilišta Osijek, Osijek, 1990.; M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, god. 1850.-1900., reprint izdanje u Đakovu 1994.; I. PADOVAN, priredio, *Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru*, HAZU, Zagreb, 1997.; J. BALABANIĆ, J. KOLANOVIĆ, *Korespodencija Josip Juraj Strossmayer - Serafin Vannuteili 1881-1887.*, Hrvatski državni arhiv, Kršćanska sadašnjost, Dom i svijet, Zagreb, 1999.; W. B. TOMLJANOVICH, *Biskup Josip Juraj Strossmayer: nacionalizam i moderni katolicizam u Hrvatskoj*, Dom i svijet, Zagreb, 2001.; A. ČEČATKA, *Videnje Crkve J. J. Strossmayera (1815.-1905.)*, *Perspektive jedinstva sa slavenskim pravoslavnim crkvama*, disertacija, Diacovensia, Studije, knjiga I., Đakovo, 2001. Disertacija profesora Čečatke u jednom je dijelu bliska ovome radu, jer spominje Strossmayerove korizmene okružnice od 1874. do 1903. godine, kao i neke ranije okružnice, rukom pisane. Pišući ovaj rad imao sam uvid u sve te okružnice, ali nisam naveo sve koje su navedene u disertaciji jer nisu relevantne za pastoralnu tematiku. Dakako, veoma su važni i zanimljivi članci o Strossmayeru objavljeni zadnjih godina, kako u »Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije« tako i u pojedinim brojevima »Diacovensije«.

⁵ Okružnice su službena pisma koja je biskup Strossmayer, zbog različitih potreba i u različito vrijeme, pisao i slao svećenicima i vjernicima. Najčešće su to određene obavijesti ili odredbe. Većinom su kratke po sadržaju. Nešto drukčijeg karaktera su one koje su slane u korizmeno vrijeme jer su osim službenog i obvezujućeg dijela sadržavale Strossmayerova razmišljanja, preporuke i savjete za određeno područje pastoralnog života i djelovanja svećenika s jedne strane, kao i preporuke, savjete i tumačenja određenih sakramenata, svetkovina, duhovnosti i uopće vjerničkog života vjernicima s druge strane. Ove su okružnice i sadržajno puno opširnije. Glede poslanica, njih je vrlo mali broj (svega devet) i one su pisane samo u korizmeno vrijeme. Sadržajno su istovjetne korizmenim okružnicama. To znači da Strossmayer u njima obrađuje redovito jedan predmet, rijetko dva ili tri.

u početku Strossmayerova biskupovanja još nije postojao drugi način pisanja do onoga da biskup piše osobno⁶ ili diktira svojem tajniku⁷, a onda su tako napisani tekstovi slani na župe.⁸ Dužnost je svakog župnika bila primljeni tekst prepisati u posebnu knjigu koja se zvala »Zapisnik okružnica«, a zatim primljeni tekst poslati dalje, kako bi svaka župa u biskupiji primila tekst i zapisala ga.⁹ Takav način prenošenja biskupovih okružnica zadržao se do 1873. godine, kada je počelo tiskanje Glasnika biskupije Đakovačko Srijemske. U njemu su od 1873. godine tiskane biskupove okružnice i poslanice. Od tada se uvećava i broj stranica korizmenih pisama. Kako se uvećao broj stranica i sadržaj, uslijedila je i višekratno ponovljena biskupova naredba da se korizmena pisma (okružnice i poslanice) pročitaju i protumače vjernicima, bilo u cijelosti ili samo važniji dijelovi.¹⁰ Sam naziv glasila - *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske* - korišten je do 1878. godine, kada se glasilo počelo tiskati pod nazivom *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske*. Taj se opet naziv koristio do 1949. godine kada je ponovo promijenjen i preimenovan u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*. Pod tim imenom izlazio je do 2008. godine i proglašenja Đakovačko-osječke nadbiskupije da bi od tada bio naslovljen *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*. Vjesnik izlazi u Đakovu kao službeno glasilo Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije.

2. Strossmayerova pisana riječ o svećenicima

Svjestan uloge i mjesta svećenika u svijetu, a napose u svojoj biskupiji, u burnim događajima devetnaestog stoljeća, biskup Josip Juraj Strossmayer puno je i često govorio i pisao o svećenicima i svećeničkom zvanju. Ono što je utrlo put kojim će biskup Strossmayer ići kada govori o svećenicima, nalazi se već u govoru koji je održao u Đakovu 29. rujna 1850. godine, preuzimajući biskupsku stolicu.¹¹ U tom govoru stavlja naglasak na svećenika kao onoga koji je satkan od solidnoga znanja, pobožnosti i ljubavi prema bližnjemu i narodu općenito.

⁶ Usp. A. SPILETAK, *Strossmayer i Pape*, str. 54.

⁷ Usp. isto, str. 70.

⁸ Usp. A. ŠULJAK, *Glasnik/Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije utemeljen da usmjerava, potiče i bilježi život i djelovanje mjesne Crkve*, u: *Diacovensia* 6 (1998.) 1, str. 20.

⁹ Usp. isto, str. 21.

¹⁰ U korizmenim pismima iz 1879., 1881., 1893. i 1900., nalazimo izričitu biskupovu naredbu da se pastirsko pismo u cijelosti pročita i protumači vjernicima tijekom korizme, a u Korizmenim pismima iz 1882. i 1887., nalazimo istu naredbu, ali samo za važnije dijelove pisma.

¹¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, *Govori*, priredila Stana Vukovac, Privlačica, Vinkovci, 1994., str. 5.-18.

2. 1. SJEMENIŠTA

2.1.1. Izgradnja Biskupijskoga dječaćkog sjemeništa

Premda u Strossmayerovu konzistorijalnom dekretu¹² izgradnja malog sjemeništa nije navedena kao primarni pastoralni zadatak,¹³ ipak je kod Strossmayera to bila česta tema o čemu svjedoči njegovo višekratno govorenje i nastojanje oko izgradnje istog. Biskup Strossmayer prvi put konkretno progovara o toj temi 14. lipnja 1856. godine, ustanovljujući u Beču zakladni list u kojem daruje budućem sjemeništu 30 000 forinti,¹⁴ a pisanim se putem obraća biskupijskom svećenstvu, i to u dva navrata: 24. veljače 1857. i 12. veljače 1858.¹⁵

U prvom pisanom obraćanju svećenstvu i vjernicima uoči korizme 1857. godine iznosi razloge za osnivanje dječaćkog sjemeništa. Prvi razlog je općecrkvene naravi i potječe kao definirana potreba od Tridentuskog sabora. Naime, prema Tridentuskom saboru ako se svećenički kandidati prime u sjemenište u ranoj dobi, veći su izgledi da ih se lakše i bolje oblikuje u dolične svećenike (kako u odgojnom, tako i u intelektualnom smislu). Drugi razlog za osnivanje, Strossmayer vidi u domaćem školskom sustavu koji je tako ustrojen da je naglasak na predmetima koji su manje važni za svećeničku izobrazbu, a oni koji su važni (latinski, filozofija i teologija) manje ili gotovo nikako su zastupljeni.¹⁶ Godine 1858. Strossmayer se ponovo u pisanom obliku obraća svećenstvu. Zahvalio im je na novčanoj potpori od 10.000 forinti koju su uplatili u fond za izgradnju dječaćkog sjemeništa nakon njegova prošlogodišnjeg poziva.

Pred proslavu dvadesetpete godišnjice svojega biskupskoga zaređenja godine 1875. biskup Strossmayer još jednom govori o izgradnji dječaćkog sjemeništa.¹⁷ Napominje kako je već prikupljen određeni novčani kapital koji je potreban za izgradnju sjemeništa, ali ga je još potrebno umnožiti da bi se izgradilo sjemenište. Biskupijskom kleru predočava potrebu izgradnje ove ustanove jer je sjemenište ono mjesto iz kojega izlaze budući svećenici koji su zalag opstanka i napretka, kako biskupije tako i naroda. U kontekstu tog govora napominje da su se te godine za svećeničku

¹² Usp. M. PELOZA, Pastoralno djelovanje biskupa Strossmayera, str. 51. Običaj je bio u 18. i 19. stoljeću da se prigodom imenovanja novog biskupa, od strane Svete Stolice dobije i konzistorijalni dekret u kojemu se navode najvažniji pastoralni zadatci.

¹³ Usp. isto, str. 52.

¹⁴ Usp. P. ARAČIĆ, 55 godina pastoralnog djelovanja biskupa Josipa Jurja Strossmayera, u: *Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru*, HAZU, Zagreb, 1997., str. 46.

¹⁵ Usp. isto, str. 46.

¹⁶ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 91.-92.

¹⁷ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 8. kolovoza 1875., u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske* 3 (1875.) 15, str. 130.

izobrazbu javila samo dva mladića, i to veoma slabog zdravlja, što samo po sebi govori u prilog hitnosti izgradnje dječaćkog sjemeništa.

Iz Strossmayerova je pisma svećenicima 20. lipnja 1878. vidljivo da je novac potreban za gradnju gotovo prikupljen, ali da izgradnja još ne će započeti; štoviše, navodi da će Biskupijsko dječaćko sjemenište biti osnovano tek za četiri godine, kad bude posvećena nova stolna crkva koja bi do tada trebala biti gotova.¹⁸ Premda se to nije dogodilo za četiri godine, svi njegovi naponi nisu ostali bez rezultata jer je u ljeto 1899. godine osnovano dječaćko sjemenište u Osijeku.¹⁹ Biskup se 24. kolovoza obraća pismom svećenicima. Želi s njima podijeliti radost što je taj posao napokon gotov. Na tom mu je u studenom iste godine čestitao i papa Lav XIII.

2.1.2. Potreba razvoja velikog sjemeništa

Za razliku od malog sjemeništa, veliko se sjemenište u Strossmayerovu konzistorijalnom dekretu navodi kao prijeka pastoralna potreba, ali ne njegova izgradnja, jer je već postojalo, nego da mu se osiguraju uvjeti za dobar rad.²⁰

U ljeto 1875. godine biskup se okružnicom obraća biskupijskom svećenstvu s nekoliko važnih tema. Među njima je i veliko sjemenište. Spominje potrebu sustavnog razvoja velikog sjemeništa u kojem bi se svećenici dobro duhovno i intelektualno pripremali za buduće zadaće vezane uz duhovni poziv.²¹ Dvije godine kasnije Strossmayer je opširnije pisao o velikom sjemeništu. Razmišljajući kako smanjiti nestašicu svećenika i podići kvalitetu odgoja i obrazovanja svećeničkih kandidata, predložio je da bi bilo dobro ustrojiti jedno veliko sjemenište za sve biskupije i to u Zagrebu. Činilo mu se da bi time teologija na Sveučilištu u Zagrebu bila temeljitije i opširnije zastupljena kroz predavanja. Ujedno, to smatra i pravom jer je narod s njim predvođen osnovao Sveučilište, pa neka i svećenički kandidati iz raznih krajeva iz tog istog naroda budu na tom sveučilištu. U konačnici, svećenički kandidati bi se bolje upoznali i povezali za buduće djelovanje.²² Godinu dana kasnije Strossmayer ponovo piše o problematici velikog sjemeništa.²³ Osvrnuo se na svoje prošlogodišnje pisanje u kojem je predložio središnje sjemenište u Zagrebu, a dječaćka sjemeništa po biskupijama. Na njegovo veliko iznenađenje, to je naišlo na velike rasprave o kojima u daljnjem biskupovu izlaganju ne dobivamo oba-

¹⁸ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 20. lipnja 1878., u: *Glasnik biskupije Džakovačko Srijemske* 6 (1878.) 12, str. 105.

¹⁹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 96.-97.

²⁰ Usp. P. ARAČIĆ, 55 godina pastoralnog djelovanja biskupa Josipa Jurja Strossmayera, str. 46.

²¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Okružnica od 8. kolovoza 1875., str. 131.

²² Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 80.

²³ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Okružnica od 20. lipnja 1878., str. 104.-105.

vijest od koga točno potječu i gdje su se vodile, premda se naslućuje. Iz teksta je vidljivo da je biskupu žao što je krivo shvaćen kao onaj koji želi svoju brigu s biskupijskog sjemeništa prebaciti na Zagreb. Ne želeći dalje ulaziti u raspravu s protivnicima osnivanja središnjeg, međubiskupijskog sjemeništa, Strossmayer je samo naveo primjer iz svoje biskupije, a to je da svećenici, koji su izašli iz velikog sjemeništa u Đakovu, ni u čemu ne zaostaju za svećenicima drugih biskupija jer se o đakovačkom sjemeništu vodi velika briga, a isto tako đakovački svećenici nemaju razloga stidjeti se niti studenata s drugih fakulteta, jer znanjem ne zaostaju za njima.

Kao zaključak govora o sjemeništu, skrenuo je pozornost tadašnjoj Vladi da ne dopusti srozavanje Bogoslovnog fakulteta na Sveučilištu u Zagrebu na razinu biskupijskog zavoda, a istovremeno se zahtijeva da biskupijska sjemeništa (bogoslovije) budu uzdignute na razinu sveučilišnih fakulteta. Strossmayer smatra da *»najsvetiji interesi celoga naroda zahtievaju, da bogoslovni fakultet, ko što je naravi svojom prvi na sveučilištu, tako i izobiljem svojih naukovnih sredstava, množinom svojih stolica, itd. itd. najprvi i najuzoritiji bude»*.²⁴

U vrijeme kad je Strossmayer uputio preporuku tadašnjoj Vladi za budući odnos prema Bogoslovnom fakultetu, on je imao više nego časno mjesto na modernom Sveučilištu koje je počelo s radom 19. listopada 1874.²⁵

Recimo samo još da je svoju skrb za đakovačko sjemenište Strossmayer posvjedočio i višekratnom materijalnom pomoći.²⁶

2. 2. SVEĆENIČKI ISPITI

Skrb o permanentnoj izobrazbi svećenika Strossmayer započinje naredbom od 21. rujna 1852. godine kojom uvodi Instituciju pastoralnih konferencija za svećenstvo.²⁷ Odredbom od 29. svibnja 1853. godine uređuje i prosinodalne ispite, koji su kako pisani, tako i usmeni.²⁸

Svećenički ispiti održavali su se dva puta godišnje. U proljeće (svibanj) iz moralke, pastorala i pisanog tumačenja jedne perikope evanđelja. U jesen (krajem

²⁴ Isto, str. 105.

²⁵ Usp. T. J. ŠAGI-BUNIĆ, FACULTAS THEOLOGICA CATHOLICA ZAGRABIENSI, u: *Extractum ex Croatica christiana periodica* 17 (1993.) 32. *»Godine 1854. Haulik je jače organizirao također teološki studij. Tako je organizirani teološki fakultet dočekao 1874. kada je bez nekih većih promjena i prestrukturacije u nastavnom smislu bio uklopljen u moderno organizirano zagrebačko sveučilište.«* Isto, str. 162.

²⁶ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 81.-83.

²⁷ Usp. P. ARAČIĆ, 55 godina pastoralnog djelovanja biskupa Josipa Jurja Strossmayera, str. 45.

²⁸ Usp. isto, str. 45.

rujna) iz dogmatike, crkvenog prava, dekreta Tridentskog sabora i uprave crkvenog imetka.²⁹

O ovim je ispitima i dodatnim odredbama vezanim uz njih, biskup Strossmayer progovorio u nekoliko okružnica:

- a) ispit iz svih disciplina odjednom može se polagati samo uz biskupovo dopuštenje;³⁰
- b) 30. svibnja 1864. riječ je o jurisdikcijskom ispitu o kojem biskup obavješćuje župne vikare kojima jurisdikcija istječe u kolovozu, da im se produljuje do 29. rujna, nakon čega se trebaju pojaviti na polaganju u Đakovu;³¹
- c) pisani ispit uvijek se polaže dan prije usmenoga;³²
- d) 4. studenog 1867. biskup objavljuje svećenicima da će župničke ispite iz dogme, crkvenog prava, dekreta Tridentskoga sabora i uprave crkvenog imetka polagati u posljednjem tjednu devetoga mjeseca;³³
- e) na župnički ispit mogu se prijaviti samo oni svećenici koji imaju trajnu jurisdikciju i svjedodžbu poglavara o revnosti u službi.³⁴

Osim ovih, redovitih svećeničkih ispita vezani uz jurisdikciju i župničku službu, postojali su ispiti i za svećenike katehete. Njih je u početku bilo malo, ali nakon 1880. godine broj mjesta za katehete porastao je i biskup 1887. godine preustrojava ispite iz katehetike.³⁵ Određuje da se održavaju početkom srpnja. Prvi dan pisani, a sutra dan usmeni ispiti. Ispiti su bili iz pedagogije, katehetike, apologetike i specijalne dogmatike, liturgike, crkvene povijesti, biblijske povijesti i tumačenja Svetog pisma.³⁶

²⁹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 183.

³⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica iz 1854., br. 477., vidi u: M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 183.

³¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 30. svibnja 1864., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci od 1854.-1893.*, u: Arhiv župe sv. Jakova apostola u Gunji, bez signature i bez numeracije stranica. To vrijedi za sve okružnice koje su zapisane u knjizi Zapisnik Okružnica župe Račinovci.

³² Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica iz 1866., br. 655., vidi u: M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 183.

³³ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 4. studenog 1867., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci od 1854.-1893.*

³⁴ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 3. listopada 1871., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci od 1854.-1893.*

³⁵ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 6. prosinca 1887., u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* 15 (1887.) 23., str. 239.-240.

³⁶ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 183.

2. 3. ODNOS BISKUPA I SVEĆENIKA

O odnosu biskupa i svećenika Strossmayer progovara usputno u Okružnici iz 1875. godine. Zahvaljuje svećenicima na ukazanoj ljubavi i privrženosti. Tvrdi da je na tu ljubav odgovarao ljubavlju i štovanjem. Uzor u odnosu prema svećenicima biskupu je Isusova ljubav prema apostolima. Na kraju moli svećenike da imaju strpljenja s njegovim nedostacima.³⁷ Izričito i opširno o odnosu biskupa i svećenika, Strossmayer piše u Okružnici od 4. veljače 1882. godine.³⁸ Stoga je Okružnica iz 1882. temelj naše analize Strossmayerova pisanja o odnosu biskupa i svećenika. Okružnica ima dva dijela: u prvom dijelu govori o međusobnom odnosu biskupa, a u drugom dijelu riječ je o odnosu između svećenika i biskupa. Usredotočujemo se samo na odnos između biskupa i svećenika.

Neposredan povod za spomenutu biskupovu Okružnicu su, kako on navodi, okružnice pravoslavnih vladika, plaškoga, kotorskoga i zadarskoga,³⁹ koji su u svojim okružnicama neprimjerenim načinom i tonom napali Svetoga Oca i Katoličku crkvu te ranije napisanu okružnicu biskupa Strossmayera, tvrdeći da svi oni žele Pravoslavnu crkvu vratiti pod papinsku vlast. Biskup doduše ne govori pobliže o kojim se okružnicama pravoslavnih vladika radi, ali u tekstu izričito navodi da su napali njegovu prošlogodišnju Korizmenu okružnicu.⁴⁰ U toj je Okružnici Strossmayer opširno govorio o sv. Ćirilu i Metodu te o potrebi jedinstva Slavena.⁴¹

Strossmayer piše o tomu kako biskupi i svećenici trebaju pisati, kako živjeti svoje zvanje i poučavati vjernike, a napose kako se svećenici i biskupi trebaju ponašati u javnosti jedni prema drugima. Smatra da je Isus biskupe učinio ne samo baštinicima nadnaravne moći, po kojoj otajstva muke i smrti njegove među nama uvijek žive i djeluju, nego da je biskupe istim svetim nadahnućem učinio baštinicima ljubavi prema svima.

Iz tog uvjerenja Strossmayer iznosi misao da je jedini izvor i moć svećeništva, koju biskupi imaju na ovom svijetu, ona ljubav koju je Isus na oltaru križa ostavio i da ta ljubav treba biti mjerilo ponašanja u javnosti biskupa prema svećenicima. O toj ljubavi biskup veli i ovo: *»Za to ne može biti nikakve dvojbe, da smo mi biskupi po zvanju svojemu dužni svaku rieč svoju, svako siovo svoje i svaki korak svoj*

³⁷ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena okružnica od 8. kolovoza 1875., str. 129.

³⁸ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 4. veljače 1882., u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* 10 (1882.) 3., str. 18.-58.

³⁹ Usp. A. PEČARIĆ, J. PEČARIĆ, Strossmayer i Srbi, u: *Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru*, HAZU, Zagreb, 1997., str. 91. Zadarski vladika Štetan Knežević i kotorski Gerasim Petranović oglasili su se poslanicama svojim vjernicima, a plaški vladika Teotan Živković oglasio se u propovijedi na Duhove u Karlovcu, te istu propovijed kasnije putem tiska publicirao.

⁴⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Korizmena okružnica od 4. veljače 1882., str. 23.-24.

⁴¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 4. veljače 1881., u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* 9 (1881.) 4., str. 25.-53.

prama puku svojemue i prama braći svojoj nadahnuti ljubaviju Isusovom.«⁴² Na kraju još nadodaje kako Isusov primjer od Velikog četvrtka i posljednje večere uvijek mora biti svim biskupima na pameti, jer po tomu će ih svijet suditi jesu li pravi učenici Isusovi, imaju li i vrše li pravu bratsku ljubav prema braći svećenicima.⁴³ Umjesto zaključka, Strossmayer poručuje da odnos između biskupa i svećenika treba biti prožet ljubavlju i slogom, osobito u javnom životu.

Što to konkretno znači, opisao je u jednom dijelu Korizmene okružnice iz 1877. godine.⁴⁴ U tom dijelu upućuje poruku svećenicima kakav odnos trebaju imati svećenici prema biskupu i obrnuto. Odnos svećenika prema biskupu, Strossmayer opisuje kao odnos ljubavi u poštivanju, poslušnosti i neprekidnom zajedništvu. Naročito naglašava da ljubav koju svećenik iskazuje biskupu treba biti strpljiva, dobrotiva i poslušna.⁴⁵ Odnos biskupa prema svećenicima, biskup tumači kao bratsku ljubav i neprestanu spremnost za pomoć jer biskup je svećenicima otac, brat, prijatelj, ali i sluga.⁴⁶

Iz Strossmayerovih riječi može se zaključiti kako taj odnos ljubavi i zajedništva treba uvijek održavati, naročito u danima kušnje. Važnost te povezanosti došla je do izražaja desetak godina kasnije kada je javnost putem tiska napala biskupa zbog njegova djelovanja. Tada su se svećenici sastali po dekanatima i uputili biskupu pisma potpore. U tim pismima se osim potpore jasno vidjela poslušnost i povjerenje.⁴⁷

2. 4. ŽUPNI VIKARI

U Strossmayerovim govorima o župnim vikarima izdvajamo neke ranije odredbe vezane uz njihovo izbivanje iz župnih stanova, nagradu (plaću) koju su primali za svoj pastoralni rad i biskupovo viđenje njihova odnosa sa starijim svećenicima, pogotovo župnicima.

2. 4. 1. Odredba za ponašanje župnih vikara

Čuvši da župni vikari odlaze od svojih kuća, a da se ne javljaju župnicima, štoviše da i preko noći izbivaju, biskup Strossmayer donosi sljedeću naredbu:⁴⁸

⁴² J. J. STROSSMAYER, navedena Korizmena okružnica od 4. veljače 1882., str. 18.

⁴³ Usp. isto, str. 18.-20.

⁴⁴ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 20. siječnja 1877., str. 19.-22. Biskupova pastirska pisma u korizmeno vrijeme kojih je 30 tiskanih u Glasniku (od 1874.-1903.) u većini su naslovljena kao Korizmena okružnica. Jedino godine 1885., te u razdoblju od 1887. do 1894., kao i godine 1896., ta pisma imaju naziv Korizmena poslanica.

⁴⁵ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Korizmena okružnica od 20. siječnja 1877., str. 19.-20.

⁴⁶ Usp. isto, str. 21.-22.

⁴⁷ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 180.

⁴⁸ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 24. lipnja 1864., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci od 1854.-1893.*

- a) kapelani, ako odlaze iz kuće na više od 2 sata, dužni su izvijestiti župnika o svom odlasku;
- b) nužno se moraju držati pravila da preko noći borave u župnomu stanu, a ako iz opravdanih razloga nekamo odlaze preko noći, moraju obavijestiti župnika;
- c) ako je njihovo izbivanje dulje od tri dana, prethodno trebaju tražiti dopuštenje župnika;
- d) one župne vikare koji se ne pridržavaju te odredbe župnici trebaju prijaviti biskupu, a napose trebaju svojim primjerom i riječju mladim svećenicima pokazati ispravno ponašanje.

2. 4. 2. *Plaće župnih vikara*

Budući da župnicima nije bila određena svota novca koju su trebali davati kapelanima za nagradu, a napose zbog sve veće skupoće, biskup je zajedno sa svojim savjetnicima odredio povećanje plaća kapelanima. Polazeći od načela pravednosti i različitoga imućnog stanja pojedinih župa, svrstao je sve župe u tri platna razreda:⁴⁹

U župama prvog razreda, a to su bile najimućnije župe, kapelani su trebali dobiti od župnika 100 forinti godišnje. Župnici župa drugog razreda bili su dužni plaćati kapelana 80 forinti godišnje, a još 20 forinti svakome je bilo isplaćeno iz pomoćne Zaklade u Đakovu. Kapelani u župama trećeg razreda trebali su primiti od župnika 60 forinti godišnje, a iz pomoćne Zaklade iz Đakova dobivali su još 40 forinti. Ovaj propis stupio je na snagu 1. siječnja 1868. godine.

2. 4. 3. *Odnos župnik/stariji svećenik – župni vikar*

Prema Strossmayeru, župni vikar treba biti potpora župniku, treba ga zamijeniti u svim težim poslovima, posebno ako je župnik starije životne dobi. U župnim stanovima trebaju biti ponizni i miroljubivi, nikoga ne vrijeđati, pogotovo ne župnike. Župnik pak vikaru treba biti otac, savjetnik i učitelj. Jedan drugome trebaju biti izvor utjehe i veselja.⁵⁰

⁴⁹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 28. prosinca 1867., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci od 1854.-1893.*, gdje se podjela navodi ovako: 1. razred čine župe: Zemun, Hrtkovci, Ruma, Osijek, Petrovaradin, Karlovci, Sotin, Mitrovica, Indija, Kopanica, Vrpolje, Bošnjaci, Gradište, Ivankovo, Otok, Nijemci, Županja, Piškorevci, Drenje, Vrbica, Jankovci, Tovarnik i Drenovci; 2. razred čine župe: Babina Greda, Vinkovci, Đakovo, Slavonski Brod, Cerna, Račinovci, Gorjani, Punitovci, Andrijevi, Gundinci, Sikirevci, Sibinj, Kukujevci, Slankamen, Dalj, Klakari, Trnjani i Nuštar; 3. razred čine župe: Svilaj, Garčin, Podvinaje i Podcrkavlje.

⁵⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Korizmena okružnica od 20. siječnja 1877., str. 24.

2. 5. VAŽNOST DUHOVNIH VJEŽBI U ŽIVOTU SVEĆENIKA

Kako bi obnovio duhovni život svećenika, Strossmayer je nastojao od početka svojega biskupovanja poticati svećenike na obavljanje duhovnih vježbi. O tomu je u pisanom obliku progovorio u veljači 1851. godine, a 1860. godine izdao je naredbu po kojoj su u razdoblju od 1860. do 1868. godine trajale opće duhovne vježbe za biskupijske i izvanbiskupijske svećenike.⁵¹ O duhovnim vježbama nalazimo podatke i 1865. godine. Biskup informira svećenike da će opće duhovne vježbe biti u Đakovu u terminu od 20. do 29. rujna, a predvodit će ih redovnici Družbe Isusove.⁵² Dvije godine kasnije biskup Strossmayer tumači značenje duhovnih vježbi u životu svećenika. Nastojeći približiti vrijednost duhovnih vježbi svećenicima, biskup Strossmayer ističe da su njemu osobno dani provedeni u duhovnim vježbama najmiliji na svijetu te da jedva čeka iduće duhovne vježbe u kojima bi u miru i sabranosti promatrao neumrle istine vjere i mnogobrojne dužnosti svojega zvanja.

Stoga potiče svećenike da se odazovu na duhovne vježbe. Korisnost duhovnih vježbi ogleda se tijekom povijesti u tomu da su sva dobra i velika djela u Crkvi učinili upravo oni svećenici koji su duhovne vježbe prakticirali.

Najveći uzor svećeniku treba biti Isus koji je i sam proveo u pustinji 40 dana u postu, molitvi i samoći. Tu su i apostoli kao i silno mnoštvo svetaca tijekom povijesti, čije primjere treba slijediti. Najbolja prilika za to su upravo najavljene duhovne vježbe te stoga biskup ponavlja potrebu da se svećenici okupe u što većem broju.⁵³

Strossmayer ne samo da potiče, nego i naređuje svećenicima da se u iduće tri do četiri godine svi biskupijski svećenici izredaju na duhovnim vježbama, a on sam, želeći potvrditi važnost vježbi i svoje odredbe, navodi da će biti prisutan na svim duhovnim vježbama.⁵⁴ Za biskupa nema dvojbe da nije moguć predan i kvalitetan rad svećenika bez duhovnih vježbi koje taj rad pospješuju i utvrđuju. Zbog toga želi da običaj održavanja duhovnih vježbi zaživi svake godine u Biskupiji. U tom kontekstu treba iščitavati i njegovo inzistiranje dolaska na duhovne vježbe kao i njegovo obećanje da će istima biti nazočan svake godine kako bi svećenstvu pružio dobar primjer.

Godine 1869., zbog udaljenosti pojedinih župa od Đakova, biskup najavljuje duhovne vježbe na dva mjesta: 22. kolovoza u Iloku i 29. kolovoza 1869. godine u

⁵¹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 109.

⁵² Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 7. lipnja 1865., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci* od 1854.-1893.

⁵³ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 12. kolovoza 1867., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci* od 1854.-1893.

⁵⁴ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 28. siječnja 1868., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci* od 1854.-1893.

Dakovu.⁵⁵ Istodobno izražava svoju želju i zapovijed svećenicima da se okupe u što većem broju jer im u prilog idu dva ponuđena termina održavanja duhovnih vježbi.

Novi ciklus duhovnih vježbi za sve svećenike započeo je u kolovozu 1896. godine, a 11. srpnja 1899. godine odlučio je biskup Strossmayer uvesti stalne duhovne vježbe za sve svećenike.⁵⁶

2. 6. SASTAJANJE I MEĐUSOBNO POMAGANJE SVEĆENIKA

Samo je jedna Korizmena okružnica koja je upućena svećenstvu u vezi korizmene ispovijedi, a koja ujedno govori o sastajanju i međusobnom pomaganju svećenika.⁵⁷ Glavna tema je korizmena ispovijed. Da bi ta ispovijed što bolje uspjela, biskup navodi neka pomagala. Kao jedno od pomagala spominje sastajanje i međusobno pomaganje svećenika. Takvo sastajanje odgovara i svećeničkom zvanju, ali i potrebi vjernika da se što bolje ispovjedi jer svrha je tih sastanaka ne samo vježbanje i pomaganje u duhovnosti, nego i u svećeničkim dužnostima. Na tim sastancima koji su prvotno služili za župnička susjedstva i međužupnu ispomoć tijekom korizmene ispovijedi, Strossmayer predlaže da ih svećenici iskoriste i kao prigodu u kojoj iskusniji svećenici mogu rješavati probleme koji su nastali u pastoralnom radu i odstranjivati zaprjeke u duhovnom napretku. Mlađim svećenicima preporučuje traženje savjeta i uputa od starijih svećenika, a svima zajedno gorljivost u znanosti i duhovnosti.

Takvi sastanci, ako su dobro pripremljeni, pokazuju da su svi svećenici učenici jednoga Gospodina, a njihovo međusobno pomaganje i zajednička suradnja svjedoče vjernicima da im je stalo do njihova spasa.

Na kraju Korizmene okružnice Strossmayer skreće pozornost svećenicima da se ti njihovi sastanci ne pretvore u svjetovnjačke, nego da se sastaju u Gospodinu i potpomažu međusobno kako bi svoju svećeničku dužnost mogli uspješnije i lakše obavljati.

Na još jednom mjestu nalazimo biskupov govor o svećeničkom suživotu, međusobnom sastajanju i pomaganju.⁵⁸ Strossmayer se prvo obraća sjemenišnim odgojiteljima s pozivom da svakodnevno rastu u ljubavi Božjoj i međusobnoj, i tako daju izvrstan primjer mladeži. Gradskim svećenicima preporučuje da se ne uzohole i da ne gledaju na sitnice nego da žive u slozi i ljubavi s ostalim svećenicima i redov-

⁵⁵ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 29. lipnja 1869., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci* od 1854.-1893.

⁵⁶ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 111.

⁵⁷ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 4. veljače 1875., u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske*, 3 (1875.) 6, str. 27.-28.

⁵⁸ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Korizmena okružnica od 20. siječnja 1877., str. 23.

nicima. Prema biskupu, onaj koji među njima bude najponizniji, taj će biti prvi i najveći. Kao posebno važnu priliku navodi svećeničke korone na kojima treba obvezno nazočiti kako bi se svećenici međusobno sastali, posavjetovali o važnim stvarima i pomogli jedni drugima znanjem i iskustvom. Prigodom proslave crkvenoga goda, trebaju se skupiti svećenici iz dekanata, jedan župnik iz susjedne župe propovijedati, a svi trebaju biti na raspolaganju za ispovijed vjernicima. Isto tako, kad svećenik ima rođendan ili imendan, trebaju ga susjedni svećenici pohoditi i s njim proslaviti taj događaj. Biskup kaže da je u takvim slučajevima zabava potrebna i dopuštena, ali da mora biti takva: »*da bude ostalomu narodu uzor, kako se valja u čistoći, umjerenosti, uljudnosti tako zabaviti, da nebude odtale ni tielu ni duši ni glasu ni imenu štete, nego koristi.*« Na kraju, biskup posebno upozorava na potrebu neogovaranja odsutne braće prigodom svećeničkih sastanaka.

2. 7. TUMAČENJE LIKA SVEĆENIKA I SVEĆENIKOVE ULOGE U SVIJETU

Što misli o svećeničkom liku kroz dužnosti i ulogu u narodu, biskup Strossmayer često piše svećenicima. Već kod svojega ustoličenja, 29. rujna 1850. godine, ističe bitna svojstva koja treba imati svaki svećenik: solidno znanje, iskrenu pobožnost, zauzetost za Crkvu i revnost u propovijedanju.⁵⁹ Svećenik se ne treba tužiti Bogu na svoje vjernike nego se treba tužiti na svoju nedostatnu revnost u radu i ljubavi prema svojemu stadu.⁶⁰ Treba biti marljiv i darežljiv, imati neprestano za uzor Isusa, odnositi se blago i strpljivo prema grješnicima, okupljati po selima zanemarenu djecu pastire, biti darežljiv vršeći djela tjelesnoga i duhovnoga milosrđa, nositi u srcu siromahe i prvi im pritjecati u pomoć.⁶¹ Svećenik treba nastojati biti učen, izobražen, revan i neporočan. Njegov život treba biti posvećen molitvi, razmatranju, učenju i svakodnevnom čitanju Biblije.⁶² Svećenik ne živi za sebe nego za svoje zvanje i za svoje vjernike. Život mu treba biti u istini i Božjoj milosti, uzor i živo zrcalo vjernicima. U konačnici, svećenik treba biti dar Božji narodu.⁶³ U proljeće 1879. godine piše svećenicima o svećeništvu kao živoj ljubavi posvećenoj Bogu i narodu, a najveću uslugu koju mogu učiniti narodu jest savjesno vršenje svećeničkih dužnosti.⁶⁴

⁵⁹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 100.-106.

⁶⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 13. studenog 1861., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci od 1854.-1893.*

⁶¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 2. veljače 1874., u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske* 2 (1874.) 3, str. 17.-23., ovdje str. 22.

⁶² Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Korizmena okružnica od 20. siječnja 1877., str. 24.

⁶³ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 4. veljače 1878., u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske*, 6 (1878.) 4, str. 25.-47., ovdje str. 46.-47.

⁶⁴ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer. biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 108.

Uzevši lik Isusa Krista za temu Korizmene poslanice 1893. godine, u prvom dijelu Strossmayer govori o Isusu kao svećeniku, a zatim izričito spominje ulogu i lik svećenika onoga vremena.⁶⁵ Na prvo mjesto stavlja trajnu ljubav i vjernost Crkvi, a naročito kad je Crkva progonjena ili napadana. U tu kategoriju spadaju poslušnost i spremnost na obranu Crkve kad god je potrebno. Da bi tu svoju ulogu vršio, svećenik mora biti: neporočan u životu i radu, rječit, učen i gorljiv, puno vremena provoditi u čitanju i molitvi. Ako je takav, može vršiti i druge uloge, kao što su: poučavanje puka (najviše životom) i spremnost na svaku žrtvu poradi Crkve i svojega puka.

Osim ovih preporuka svećenicima, kako trebaju shvaćati i živjeti svoje zvanje, susrećemo i Strossmayerove odredbe utemeljene na kanonskom pravu:⁶⁶ trebaju izbjegavati kazalište, plesove i bučne zabave; čuvati svoju svećeničku odoru; moliti časoslov; vršiti vjerno svećeničku službu; stalno boraviti u svojoj župi, a ako imaju potrebu otići, to trebaju javiti nadređenom.

2. 8. FOND ZA STARE SVEĆENIKE

Fond za stare i nemoćne svećenike nije uveo Strossmayer jer je takav fond postojao već od 1781. godine, a od 2. prosinca 1802. godine postojao je i Statut koji je definirao njegovu svrhu.⁶⁷ Novost koju je Strossmayer uveo jest način funkcioniranja toga Fonda.

Uvidjevši potrebu konkretne pomoći starim i nemoćnim svećenicima, biskup Strossmayer moli aktivne svećenike da prema imućnom stanju župe svake godine uplaćuju određenu svotu u Fond za stare i nemoćne svećenike.⁶⁸ Preko ovoga Fonda nastojat će se osigurati smještaj potrebnima, a ako nema dovoljno mjesta za sve, za privatno stanovanje bi im se isplaćivala svake godine novčana pomoć. Biskup Strossmayer podijelio je župe prema imućnom stanju u četiri razreda, određivši da prvi razred uplaćuje u Fond 15 forinti godišnje, drugi 10 forinti, treći 8 forinti i četvrti 5 forinti.

Prvotni Statut Fonda za vrijeme Strossmayerova života još je dva puta dotjerivan tako da je na kraju Fond imao uređeno pravno i financijsko poslovanje, a nužno je istaknuti da biskup nije samo nastojao potaknuti svećenike i urediti Statut nego je i sam uplatio u Fond 10.000 forinti.⁶⁹

⁶⁵ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena poslanica od 15. siječnja 1893., u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* 21 (1893.) 2, str. 54.

⁶⁶ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 109.

⁶⁷ Usp. isto, str. 192.-193.

⁶⁸ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 6. veljače 1871. u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci od 1854.-1893.*

⁶⁹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 193.

2. 9. BORBA SVEĆENIKA PROTIV GRIJEHA

Uočavajući potrebu da se svećenici još učinkovitije uključe u borbu protiv zala koja su se uvukla u narod, biskup Strossmayer poziva svećenike u nekoliko okružnica da se bore protiv svih grijeha, a naročito protiv onih koji razaraju narodno biće i vjernički puk. Budući da su do njega doprle vijesti o raspuštenosti običnog puka, već je na početku svojega biskupovanja odlučio reagirati i uputiti svećenicima sljedeće smjernice:⁷⁰

- a) neka svećenici nikako ne vjenčavaju punoljetne, po raspuštenosti poznate djevojke, s nepunoljetnim mladićima;
- b) takve slučajeve neka pošalju njemu u Đakovo;
- c) neka svaku raspuštenost i psovku javno osude i u svojim župama zabrane;
- d) neka odrede djecu koja će pratiti psuje li netko po selu ili neku drugu raspuštenost prakticira;
- e) najviše preporučuje svećenicima poučavanje puka vlastitim primjerom.

Drugom zgodom, nakon što se biskup Strossmayer u svibnju 1875. godine vratio s kanonske vizitacije posavskog dijela biskupije,⁷¹ u Okružnici se osvrće na ono što je doživio.⁷² Na početku Okružnice navodi da su mu se župnici žalili na zle navike i običaje u narodu: kršćanski brakovi nisu ono što bi trebali biti, sve je manje djece, mladež je raspuštena, blud na sve strane, itd. U sve to se biskup Strossmayer uvjerio tijekom vizitacije, ali smatra da dio krivice snose i svećenici jer nisu dovoljno revni u borbi protiv takvih zala: »*Podpuno pravo imamo, da se na to tužimo, jer bi to užasan znak nehajstva i pravoga mrtvila našega bio, da se na toliko zlo ne tužimo; ali tužimo se živom željom i gorljivim nastojanjem, da tolikomu zlu do korenja dopremo i da ga u samu izvoru njegovu sataremo.*«⁷³ Po njegovu mišljenju potrebno je da se svećenici trgnu iz mrtvila i pospanosti te se okrenu Bogu u molitvi i velikom energijom nastoje ispravno poučavati ljude, osobito mlade koji su budućnost naroda.⁷⁴

⁷⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 29. veljače 1852., u: *Zapisnik Okružnica župe Slavonski Brod od 1850.-1857.*, u: Arhiv župe Gospe od brze pomoći u Slavanskom Brodu, bez signature i bez numeracije stranica. To vrijedi za sve okružnice koje su zapisane u knjizi *Zapisnik Okružnica župe Slavonski Brod*. U to je vrijeme bila samo jedna župa u Slavanskom Brodu, a danas ih ima 10.

⁷¹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 160.

⁷² Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 9. lipnja 1875., u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske 3 (1875.) 12*, str. 106.

⁷³ Isto, str. 106.

⁷⁴ Usp. isto, str. 106.-107.

Da je kanonski pohod župama biskupu bio dobra prilika za uočavanje poteškoća vezanih uz grijehе među vjernicima, svjedoči i njegovo obraćanje svećenicima nakon kanonske vizitacije 1878. godine. Biskup je većinom zadovoljan viđenim na župama, ali je ponegdje uočio nebrigu i nemar među svećenicima, a što je rezultiralo grijesima među pukom. Biskup precizira o kojim se grijesima radi: »*Puk neuk, mladež raspuštena, nered i nečistoća u crkvi, zli običaji, smutnje svako-ursne, a kad što i užasna zločinstva, koja u tugu i žalost bacaju sav narod; nestid, bludnje, brakovi nerodni, nemir i nesloga, to su obično posljedice nehajstva svećeničkoga.*«⁷⁵

Upućujući narodu i svećenicima Korizmenu okružnicu 1879. godine, biskup Strossmayer još jednom skreće pozornost svećenicima na potrebu iskorjenjivanja nekih učestalih zlih pojava u narodu.⁷⁶ U drugom dijelu Korizmene okružnice poziva svećenike da usmjere pozornost na razne neredе u narodu. Tako navodi: propadanje puka zbog nemara i nerada, otuđivanje izobraženih ljudi od Crkve, krivi odgoj mladeži, premalo aktivnog kršćanskog života, čudne postupke u školama, ubijanje poreznika i sl.

Među sredstva koja uspješno djeluju protiv spomenutih grijehа i ponašanja ubraja: brigu za mladež, okupljanje mladeži oko crkava i svećenika, poučavanje i katehizaciju mladeži, prilagodbu propovijedi stupnju izobraženosti slušatelja. Sve se to može postići uz veliki napor i žrtvu svećenika.

2.10. GRADNJA I UREĐENJE CRKAVA

Pitanje gradnje ili uređenja crkava u Strossmayerovim okružnicama i poslanicama izričito je navedeno na više mjesta. Spomenut ćemo samo neka, za razumijevanje cjelokupnog konteksta važnija.

Prvi biskupov govor o tomu iščitavamo u prenošenju molbe cara Franje Josipa I. za novčanom pomoći kako bi izgradio veliku crkvu⁷⁷ u znak zahvalnosti Bogu zbog svog čudesnog oslobođenja prigodom atentata.⁷⁸ Ta molba upravljena je svećenstvu koje treba zajedno s narodom prikupiti i poslati novčane priloge.

⁷⁵ Vidi, M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 166.

⁷⁶ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 15. veljače 1879., u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* 5 (1879.), br. 3, str. 32.-34.

⁷⁷ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 15. ožujka 1853., u: *Zapisnik Okružnica župe Slavonski Brod od 1850.-1857.*

⁷⁸ Usp. M. MEHLING, *Knaurs Kulturfuhrer in Farbe. Wien und Umqebung*, Weltbild Verlag, Augsburg, 1998. 18. veljače 1853. u predgrađu Beča izvršen je pokušaj atentata na cara Franju Josipa I., koji je on na čudesan način preživio i to skoro nepovrijeđen. Iz tog razloga je car želio na tom mjestu sagraditi zavjetnu crkvu.

S obzirom na gradnju crkava, biskup 23. ožujka 1855. godine određuje kako treba teći priprava gradnje, izrada nacrtu građevine, izračun troškova, pribavljanje odobrenja za gradnju, primanje ponuda izvođača radova, predaja radova izvođaču, tijekom gradnje i konačni pregled izgrađene crkve. U svim tim postupcima trebaju sporazumno djelovati državna i crkvena vlast, a svećenici se tih odredbi trebaju držati prilikom svake gradnje crkava, kapelica ili župnih stanova. Tu je odredbu biskup ponovio 1877. godine.⁷⁹

Sljedeća biskupova intervencija ide u prilog uređenja crkava, a odnosi se na izdvajanje svota od strane svećenika za kipove i slike pri obnovi i uređenju crkava ili sakralnih prostora općenito. Ti kipovi i slike često nisu vrijedni izdvojenih novaca. Pojedine slike i kipovi i ne odgovaraju svojim izgledom sakralnom prostoru u koji ih se postavlja. Zbog toga biskup Strossmayer određuje da se ubuduće sve narudžbe kipova i slika trebaju obavljati preko Duhovnog stola u Đakovu.⁸⁰ Iste, 1855. godine, izdaje Strossmayer svećenicima naputak o tomu kako se treba osigurati financijska konstrukcija i znati kojim načinom zidati crkve.⁸¹ Godine 1857. biskup Strossmayer prenosi svećenstvu da je carsko namjesništvo osnovalo novu službu konzervatora koji će sve spomenike, bilo crkvene bilo svjetovne, pregledati.⁸² Da bi se olakšao posao konzervatorima, biskup Strossmayer traži od svećenika da sve spomenike kulture, uključujući crkve i crkvene zgrade koje su za popravak, prijave u biskupiju kako bi se na njima mogao izvršiti pregled i popravak. 5. lipnja 1883. godine određuje biskup da svećenici, koji žele graditi ili popravljati crkve, trebaju prijaviti ordinarijatu namjeru uz predočenje što žele graditi ili popravljati i o kojim se novčanim sredstvima radi. Tada će se ordinarijat pobrinuti za dostojan nacrt ili uputiti svećenika na odgovarajućeg graditelja.⁸³

Navodimo još podatak da je biskup Strossmayer izgradio 13 župskih i oko 50 filijalnih crkava,⁸⁴ te sudjelovao u popravci i obnavljanju oko 200 starijih crkava i kapelica.⁸⁵

⁷⁹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 188.

⁸⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 3. srpnja 1855., u: *Zapisnik Okružnica župe Slavonski Brod od 1850.-1857.*

⁸¹ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 391.

⁸² Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 2. travnja 1857., u: *Zapisnik Okružnica župe Slavonski Brod od 1850.-1857.*

⁸³ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 391.

⁸⁴ Usp. A. ŠULJAK, Kult Majke Božje u pastoralnom djelovanju biskupa J. J. Strossmayera, u: *Diacovensia* 1 (1993.) 1, str. 109.

⁸⁵ Usp. P. ARAČIĆ, 55 godina pastoralnog djelovanja biskupa Josipa Jurja Strossmayera, str. 48.

Posebno spominjemo đakovačku stolnu crkvu kao njegovo monumentalno djelo,⁸⁶ kao i župnu crkvu sv. Petra i Pavla u Osijeku.⁸⁷

2.11. UMJETNOST I UMJETNINE

Upoznati Strossmayera i njegov život nemoguće je učiniti cjelovito ako se posebna pozornost ne usmjeri na njegovu vezu s umjetnošću i njegov odnos prema umjetnicima. Strossmayerovo je uvjerenje, a koje je crpio iz povijesnih podataka, da je tijekom povijesti svaki vid umjetnosti imao svoj napredak i najveći procvat onda kada su svećenici aktivno podupirali, njegovali i razumjeli umjetnost. Nasuprot tomu, kada su se svećenici distancirali od umjetnosti, ona je doživljavala dekadenciju.⁸⁸ To svoje uvjerenje nastojao je Strossmayer prenijeti i na svećenstvo svoje biskupije. Donosimo nekoliko njegovih poteza u tom pravcu. Jednom svojom okružnicom biskup potiče svećenstvo i učitelje biskupije da prijave radove i umjetnine koje imaju za izložbu koja će se prvo održati u Zagrebu, a zatim u Beču.⁸⁹ U drugom slučaju⁹⁰ Strossmayer poziva svećenike, pučke učitelje i sve prijatelje znanosti i umjetnosti da, pronađu li neke starine poput starih slika, novčića, crteža, kamenja s natpisima, bez obzira koliko im se u prvi tren činile bezvrijednima, neka dobro pogledaju i za umjetničku vrijednost upitaju stručnjake, a zatim neka donesu njemu. On će sve to platiti i umjetnine odnijeti u narodni muzej jer tamo pripadaju. Na kraju upozorava na žalosnu činjenicu da puno takvih vrijednosti završava u inozemstvu.

Vrijedno je spomenuti i njegovo poticanje svih školovanih ljudi, a napose svećenika da na svaki mogući način pomažu razvoj kršćanske umjetnosti⁹¹ kao i izobrazbu umjetnika kako bi kršćanska umjetnost bila što poznatija i priznatija u svijetu.⁹²

U prilog govoru o Strossmayerovim nastojanjima oko umjetnosti govori činjenica⁹³ da biskup nije želio da se hrvatski čovjek diči samo stranim umjetnicima nego mu

⁸⁶ Usp. J. J. STROSSMAYER, Korizmena okružnica od 6. siječnja 1883., u: *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* 10 (1883.) 1, str. 9.-41.

⁸⁷ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 326.-390.

⁸⁸ Usp. isto, str. 675.-677.

⁸⁹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 2. listopada 1863., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci* od 1854.-1893.

⁹⁰ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 5. svibnja 1874., u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske* 2 (1874.) 9, str. 70.

⁹¹ Usp. J. J. STROSSMAYER, Odgovor na pismo dr. Eitelbergera, u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske* 1 (1873.) 9, str. 66.

⁹² Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 20. travnja 1875., u: *Glasnik biskupije Đakovačko Srijemske* 3 (1875.) 9, str. 69.

⁹³ Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-đakovački i srijemski*, str. 677.-678.

je još više bilo stalo do toga da i u Hrvatskoj stasaju takvi ljudi. Takvo nešto bit će moguće ako se darovite osobe i umjetnike materijalno i duhovno podupre.

Strossmayer je to rado često i sam činio. No, imao je i jedan zahtjev vezan uz umjetnike, a to je da svaki naš umjetnik oplemeni srce i napuni dušu višim idealima kako bi mogao dosegnuti pravu visinu ljepote i dobra.

2.12. ŽUPNE KNJIŽNICE

Biskup Strossmayer sa žalošću konstatira da je u dosta župa stanje knjižnica u takvom neredu, ako ne i u rasulu, da je hitno potrebno župne knjižnice dovesti u red.⁹⁴ Osobito potiče mlade svećenike da se brinu za knjižnice jer zbog nedostatka osobnih knjiga mogu im poslužiti one iz župne knjižnice.

Kako sve ne bi ostalo samo na preporuci, biskup Strossmayer određuje: »*Na točno i savjestno uvaženje gornje naredbe nek izvole vlčst. gg. Podjakoni osobito prigodom podjakoalne visite dobro paziti i duh. Stolu izvješće u tom pogledu podnašati.*«⁹⁵

2. 13. PROMICANJE DRUŠTVA SVETOG JERONIMA

Obraćajući se svećenicima, biskup Strossmayer želi svojemu prezbiteriju približiti svrhu i vrijednost Društva sv. Jeronima.⁹⁶ Stalo mu je da rad Društva ne samo ne zamre, nego da se što više proširi i na krajeve njegove biskupije. U tu svrhu preporučuje svim župnicima da sami postanu promicatelji Društva u svojoj župi te da pomognu siromašnim učiteljima novčano, a drugima savjetom kako bi postali članovima Društva. Gdje ne stigne svećenik, stići će učitelj koji pozna djecu i roditelje, a ako je pošten i marljiv, njega se rado sluša jer je na dobrom glasu. Surađujući svećenik i učitelj promiču Društvo sv. Jeronima koje je svake hvale vrijedno. Biskup želi da ga se izvijesti o napretku Društva. Nakon godinu dana ponovo je uputio poziv svećenstvu biskupije da mu pošalje izvješće kako Društvo napreduje jer mu se do tada javio samo malen broj svećenika i izvijestio ga o napretku Društva.⁹⁷

Da je Strossmayeru iznimno stalo do Društva sv. Jeronima, potvrđuje još jedan njegov apel svećenicima u vezi Društva,⁹⁸ kojim nastoji osvijestiti važnost i kori-

⁹⁴ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 16. siječnja 1871., u: *Zapisnik Okružnica župe Račinovci* od 1854.-1893.

⁹⁵ Isto, J. J. STROSSMAYER, navedena Okružnica od 16. siječnja 1871.

⁹⁶ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 26. ožujka 1874., u: *Glasnik biskupije Djakovačko Srijemske* 2 (1874.) 7, str. 53.-55.

⁹⁷ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 7. travnja 1875., u: *Glasnik biskupije Djakovačko Srijemske* 3 (1875.) 8.

⁹⁸ Usp. J. J. STROSSMAYER, Okružnica od 11. studenog 1878., u: *Glasnik biskupije Djakovačko Srijemske* 6 (1878.) 23.

snost Društva za hrvatski narod. Stoga želi da svećenici uistinu budu promicatelji Društva.

Na još nekim mjestima biskup je progovarao o Društvu sv. Jeronima, ali ne tako izričito. Strossmayerova je trajna želja bila da Društvo sv. Jeronima uđe u kulturne i intelektualne pore biskupije.

2.14. BISKUPIJSKA SINODA

Jedna od velikih želja biskupa Strossmayera bila je i održavanje biskupijske sinode.⁹⁹ Pozivajući se na Tridentski sabor, koji je preporučio održavanje takvih sinoda zbog što plodonosnijeg pastoralnog djelovanja, a uzimajući u obzir tadašnju trenutnu situaciju koja je zahtijevala takav zahvat unutar biskupije, biskup Strossmayer je najavio svećenstvu da je odredio skupinu učenih i ozbiljnih svećenika koji trebaju pripremiti biskupijsku sinodu. Strossmayer je želio da se »sbori biskupijski«(synodi dioecesanæ) uvedu i održavaju svake godine prema kanonskim propisima. Prema tadašnjim kanonskim propisima koje je odredio Tridentski sabor, biskupi su imali obvezu svake godine slaviti sinodu.¹⁰⁰ Tadašnji izraz »sbori biskupijski« jednak je današnjem izrazu biskupijska sinoda.¹⁰¹ Sinode Strossmayerova vremena su imale za cilj okupiti svake godine svećenike na jednom mjestu da se dogovore o pastoralnom djelovanju za naredno razdoblje. Takav način rada nije u potpunosti jednak današnjem sinodalnom radu, ali je svakako na tragu Tridentskog sabora i Prvog vatikanskog sabora, a bio je osobito pastoralno opravdan. Obraćajući se svećenicima biskup Strossmayer tumači opravdanost sinode zbog potrebe da se pastoralno djelovanje u biskupiji poboljša i uz pomoć sinode obnovi crkvena zadaća onoga vremena. Šteta je što mu ta namjera u potpunosti nije uspjela jer iako je odredio pripravno povjerenstvo, do održavanja ni jedne sinode nije došlo za njegova života¹⁰².

Zaključak

Kako danas, tako i u Strossmayerovo doba svećenici su bili prvotni nositelji pastoralnog djelovanja, o čemu svjedoče biskupova brojna obraćanja svećenicima u okružnicama i poslanicama. Da bi osigurao kvalitetan pastoralni rad u biskupiji, biskup Strossmayer si je kao jedan od prioriteta postavio za zadatak izgradnju Dječakčkog sjemeništa u Biskupiji, ali i obnovu velikog sjemeništa. U prvom namjeri je

⁹⁹ Usp. J. J. STROSSMAYER, navedena Okružnica od 8. kolovoza 1875., str. 130.

¹⁰⁰ Usp. N. ŠKALABRIN, Biskupijska sinoda, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 125 (1997.) 4, str. 227.

¹⁰¹ Usp. isto, str. 227.

¹⁰² Usp. A. ŠULJAK, Sinode na području Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 125 (1997.) 4, str. 231.-234.

uspio tek u drugoj polovici svojega biskupovanja. U obnovi velikog sjemeništa je, kako sam navodi, uspio i doprinio da svećenici, koji završe studij u Đakovačkom sjemeništu, imaju dovoljne svećeničke kvalitete za traženi pastoralni rad. O svećeničkim ispitima biskup Strossmayer progovara nekoliko puta i to veoma kratko. Ipak iz tih tekstova može se iščitati da su ti ispiti imali svoju dobro uhodanu praksu, kvalitetu i odaziv, te o njima nije ni bilo potrebe opširnije pisati. Nasuprot tomu, o odnosu biskupa i svećenika Strossmayer, premda samo nekoliko puta, piše vrlo opširno. Za njega je kvaliteta uzajamnog odnosa ljubavi i poštivanja između svećenika i biskupa od iznimne važnosti za sveukupan život i rast biskupije. U tom kontekstu treba iščitavati i njegovu skrb za mlade svećenike-župne vikare, kojima nastoji osigurati jednaku potrebnu i pravednu plaću, ali od njih zahtijeva i odgovarajuće prikladno ponašanje.

Jedan od načina da se podigne kvaliteta ne samo međusobnih odnosa, nego i svekoliki rast i napredak svakog pojedinog svećenika, za Strossmayera su duhovne vježbe. Biskup je pokrenuo održavanje duhovnih vježbi za svećenike na razini Biskupije, na koje je obvezujuće pozivao. Ono što zacijelo najviše govori koliko mu je stalo do tih vježbi i da se svećenici njima duhovno okoriste, njegovo je nastojanje da sam bude prisutan na svim duhovnim vježbama.

Uz duhovne vježbe, biskup je svećenicima nastojao usaditi u svijest i važnost međusobnog sastajanja i pomaganja. Ipak, najviše mu je bilo stalo do toga da svećenici njegove biskupije budu oni koji mogu odgovoriti potrebama i zahtjevima vremena u kojemu su živjeli, a to znači da su visoko obrazovani, dovoljno upućeni u sva važnija zbivanja u njihovoj okolini, ali i šire, a nadalje da osobnim primjerom neporočnog i duhovnog življenja budu svjedoci, poticatelji i smjerokaz svojim vjernicima. Za Strossmayera svećenici su duhovni učitelji i vođe, kao i narodni, te kulturni prosvjetitelji. Govoreći današnjim rječnikom, biskupu je bilo veoma stalo do istinskog duhovno-vjerničkog i intelektualnog identiteta svećenika.

Od preporuka koje je biskup slao svećenicima izdvojena je na prvom mjestu borba protiv svakoga grijeha i zla u narodu. To je biskupu najvažnije. Ono što je manje važno, ali nikako zanemarivo, jest preporuka da svećenici vode brigu oko uređenja i obnove crkava, uređenja knjižnica, promicanja Društva sv. Jeronima, kao i skrbi za umjetnost i umjetnine.

Ono što biskup također stavlja kao prioritet jest i održavanje biskupijske sinode, i to po tridentinskom pravilu, svake godine. Premda je to želio i započeo pripreme oko toga, nije uspio, jer za njegova života nije održana takva sinoda. Sve izrečeno u ovoj točki govori u prilog tezi da je biskup Strossmayer iznimnu pozornost u svojoj pisanoj riječi pridavao svećenicima.

Na kraju ovog rada možemo utvrditi jasnu činjenicu koliko je raznih stvari i događaja, vezanih uz svećenike i duhovna zvanja općenito, biskup Strossmayer te-

matizirao u svojim okružnicama. Bez obzira o kojoj se temi okružnice ili poslanice radilo, Strossmayer je uvijek dio prostora i razmišljanja ostavio da navedenu temu aktualizira u konkretnom svećeničkom životu i pastoralnom radu. Kao pravi pastir mjesne Crkve, Strossmayer je u mnogo navrata, obraćajući se svećenstvu biskupije pisanom riječi, pokazao svoje nastojanje da što više i što kvalitetnije bude uključen u skrb za svećenike, što je posebno vidljivo iz njegovih intervencija u vezi sa župnim vikarima, siromašnijim svećenicima ili onima koji su u mirovini. Njegova nastojanja, kako se moglo uočiti u tekstovima, nisu išla samo u pravcu odredaba drugima, nego je i sam novčano znatno potpomagao potrebne svećenike.

Josip Juraj Strossmayer bio je nadasve pastir svoje biskupije kojom je ne samo upravljao, nego koju je izgrađivao materijalno i duhovno, štitio od utjecaja ideja i pokreta koji su imali za svrhu potkopavanje vjere i duhovnosti, sustavno učvršćivao intelektualni i duhovni napredak klera, tematizirao aktualnu pastoralnu problematiku i nastojao dinamizirati sustavni pastoralni rad. Sve ovo pokazuje da se i danas, u vrijeme trajanja proslave Svećeničke godine, možemo u mnogome ugledati na Strossmayerova razmišljanja o svećenicima i njihovom pozivu.

BEING PRIEST IN STROSSMAYER'S TIMES

Drago Iličić*

Summary

Nearly every well-educated layman in Croatia and the region considers Strossmayer a Maecenas, a politician, an orator and an educator. Again, every student of divinity in a Roman-Catholic seminary considers Strossmayer an exceptionally active participant during the First Vatican Council. They all know that Strossmayer was a bishop. It is this service that has systematically been neglected, in both spoken and written debates.

The aim of this paper is to approach Strossmayer as a bishop through his written exchanges with the clergy. His writings appear in the form of reflections, summons, initiatives and decisions sent to the episcopal clergy as memos and pastoral letters. He had been writing these regularly during Lent, but also in special occasions, as after certain canon visitations or as a reflection on a certain problem or topic. This paper examines Strossmayer's bishop's service through his relations with the clergy, with whom he had communicated often and well trying to raise their intellectual-spiritual awareness. By analyzing memos and pastoral letters, it is easy to define the criteria that Strossmayer had thought every priest should fulfill. These criteria could and should be valid even today. Therefore, when celebrating the Year of clergy this paper points at the importance of sacerdotal vocation and the necessity for constant care for its quality that can be seen in Strossmayer's efforts.

Key words: *bishop Strossmayer, clergy, memos, pastoral letters, study, spirituality*

* Dr. sc. Drago Iličić, the principal of Antun Gustav Matoš Elementary School of Vinkovci, Ohridska 21, 32100 Vinkovci, Croatia, drago.ilicic@skole.hr